

Crismas Sacbay Ni Cristo? Ti Nacascasdaaw Nga Estorya

Ammo ti caadoan a tao a ti Biblia saanna nga isalaysay - ad-adda pay ti dina panangpalinteg - iti Crismas. Adda cadi pagdumaanna no la ket pangdayaw iti Dios ken pagtiponenna dagiti familia?

Sumagmamano a bulan a naglabas ti nalatac nga Americano a managpacatawa Drew Carey sinalaysay ti padana a nalatac a pabuya iti telebisyon, *The View*. Pinagsiddaaw ni Apo Carey dagiti agbuybuya idi impalawagna iti pateg ti panagibaga cadagiti annac iti kinapudno maipanggep ken Santa Claus.

“Diac panunoten nga ibagayo cadagiti ubbing nga adda Santa Claus,” kinunana. Dayta ti umuna a kinaulbod nga ibagayo cadagiti annacyo.” No di ket, “ibagayo cadagiti ubbing a ni Santa maysa laeng a parbo a pangrambac iti tiempo ti panawen.” Ket no saan “intono aglima [ti tawen] dagiti ubbing...maammoandanton nga inul-ulbodan ida dagiti nagannac cadacuada iti entero a biagda.”

Idi nasapsapa a paset daytoy a tawen impabuya ti Arts & Entertainment iti telebisyon ti maysa a programa maipapan iti Crismas a napauloan iti *Christmas Unwrapped: The History of Christmas*. Ti manarawidwid iti daytoy a programa imbasana:

“Dagiti tattao iti isuamin a lubong ramrambacanda ti pannacayanac ni Cristo iti Diciembre 25. Ngem sapay a ti pannacaipasngay ti Mangisalacan namarcaan iti panagited cadagiti sagsagut, ket agpayso cadi a nayanac iti dayta nga aldaw? Ket sadino cadi ti nagtaudan ti cayo ti Crismas?

“Agdaliasatayo iti pacasaritaan ti lubong maipanggep iti naarngep ken caay-ayo nga aldaw ti fiesta tapno maammoan tayo ti nagtaudan ti dadduma cadagiti capautan a tradisyon ti Makinlaud a lubong. Pasurotanyo ti iluluttuad ti Crismas manipud cadagiti pagano a fifiesta cas iti Romana Saturnalia, a nangramrambac iti caababaan nga aldaw ti lam-ec (winter solstice).”

Dagitoy dua a programa insalaysayda ti kinapudnoanna a ni Santa Claus naparparbo laeng ken ti Crismas ken dagiti ramitramitna nagtaudda cadagiti pagano a fifiesta Romana. Saan laeng a dagitoy ti puon ti pacaammoan maipapan iti naglasatan ti Santa Claus ken Crismas.

Adda cadi ad-adu pay cadagitoy ugma a tradisyon ken ar-aramid ngem ti makita ti mata? Ken, nangnangruna pay, adda cadi paggidiatanna no itultuloytayo ida?

Panangrambac iti didiosen nga init

Mabalin a casla nacadidillaw nga aniaman a relihioso a panagramrambac a nacaicambingan iti nagan ni Cristo ket immuna-una pay ngem ti Cristianismo. Nupay casta ti aldaw a fiesta nga ammotayo a Crisman nabayagen nga adda sacbay ni Jesu Cristo. Dagiti bambanag ti panangrambac mapasurotan agingga idia ugma nga Ehipto, Babilonia ken Roma. Daytoy a kinapudno saan a macadadael ken ni Jesus; ngem, ilatangna ti panangsaludsod iti pannacaawat ken sirib dagiti nangipapilit, bayat ti rinibribu a tawtawen, iti pannacataginayon ti ugma a pagano a fiesta a rimsua iti caadoan ti lubong cas Crismas.

Dagidi camcameng ti nasapa nga Iglesia mabalin nga masdaawanda a mangpanunot ta dagiti ug-ugali ken ar-aramid nga yug-ugnaytayo iti Crismas maitipon metten iti panangrambac iti pannacaipasngay ni Cristo. Adu pay a sigsiglo (ginasut a tawtawen) ti napalabas agingga idi naicambing ti nagan ni Cristo iti daytoy nalatac a fiesta Romana.

Cas inlawlawag ni Alejandro Hislop iti librona *The Two Babylons*: “Inaclon ti caadoan cadagiti de-adal ken nabatad a mannurat ti amin a partido a ti aldaw a pannacayanac ti Apotayo saan a maikeddeng, ken iti uneg ti Iglesia Cristiana awan nangnangngeg a casta a fiesta a cas iti Crismas agingga iti maicatlo a siglo, ken nabayagen a nagna ti maicapat a siglo idi narugian ti pannacasalimetmetna” (1959, pp. 92-93).

Ket no casano ti panagbalin ti Diciembre 25 nga aldaw ti Crismas, tunggal libro iti pacasaritaan ti Crismas ipalawagna a daytoy nga aldaw rinamrambacaan ti Emperio Romano cas pannacayanac ti didiosen nga init. Ti pannacailawlawag no casano ti pannacapili ti Diciembre 25 a cas isut’ naipagarup a pannacayanac ni Jesus, ti libro *4000 Years of Christmas* cunana: “Gapu ta sagrado dayta nga aldaw, saan laeng cadagiti pagano a Romano no di pay ket iti relihion a naggapu idia Persya a, cadagidi nga aldaw, isut’ maysa cadagiti capigsaan a casualis ti Cristianismo. Daytoy relihion nga Persyano isu iti Mitraismo, ket dagiti pasurotna pagrurucbabanda ti init, ken ramrambacaan iti panagsubli ti pigsana iti dayta nga aldaw” (Earl and Alice Count, 1997, p. 37).

Saan laeng a madaydayaw ti Diciembre 25 cas pannacayanac ti init, ngem maysa a fiesta a nabayagen a sinalsalimetmetan dagiti pagano a pangrambacda iti umad-adu a lawag calpasan ti caababaan nga aldaw iti tawen (winter solstice). Ti pacpacauna ti Crismas, kinapudnona isu ti dakes a panagrucbab a cas didiosen iti fiesta iti tengngat’ lam-ec a nagpuniponan ti kinalablabes-tignay ken kinaderrep-ricna a nabayagen a naar-aramid adu a siglo casacabayan ti Cristianismo.

Dagiti ar-aramid sacbay ti Cristianismo

Daytoy ugma a fiesta nagpammarang cadagiti nadumaduma a nagan cadagiti nadumaduma a cultura. Idia Roma inawagan iti Saturnalia, a pangdayaw ken Saturno, ti Romano a didiosen ti agricultura. Ti pannacasalimetmetna inadaw dagidi pangpangulo ti nasapa nga iglesia Romana ken inniccanda dayta iti nagan ni Cristo (“Christ mass,” wenna “Crismas) tapno maawis a tumipon dagiti pagano ket umadu ti maibilang a pasurot ti Cristianismo.

Ti pagduyosan dagidi pangpangulo Catolico idi maicatlo a siglo isut’ isasabatda iti guduat’dalan cadagiti pagano - aramid a limmawag babaen ti napait a panagladingit ni Cartaginiano a filosofo Tertuliano.

Idi 230 insuratna ti panagwatiwatil dagiti sinan-Cristiano. Indiligna ti kinalucayda ken dagiti political nga ar-aramidda iti nainget a kinamatalec dagiti pagano iti bucodda a pammati: “Dacami a ganggannaet iti Aldaw a Panaginana, ken dagiti baro a bulan, ken fifiesta [dagiti biblical a fiesta a nailanad iti Levitico 23], apaman nga aprobado ken ti Dios, masansanen a marambacaan ti Saturnalia, dagiti fifiesta ti Enero, ti Brumalia, ken Matronalia, ti panagsisinnucat cadagiti sagsagut iti aldaw ti baro a tawen, ken dagiti ay-ayam ken padpadaya naramrambacaan iti napalalo unay nga ariwawa; ay anian, ad-adu nga amang ti panagtalec dagiti pagano iti relihionda, ken naisangsangayan ti annadda a saanda nga adawen iti solemnidad [ti aramid] dagiti Cristiano” (Hislop, p. 93).

Gapu ta marigatanda a mangbalbaliw cadagiti pagano, rinugian dagiti relihioso a pangpangulo ti iglesia Romana ti nakisinnabat babaen ti panangcawesda cadagiti ug-ugali pagano iti kitat-Cristiano a pagan-anay. Ngem, imbes nga balbaliwanda ida maipapan cadagiti pammati ti iglesia; ti iglesia isu ti nagbalin a nabalbaliwen cadagiti saan-a-Cristiano nga ug-ugali cadagiti bucodna nga ar-aramid relihioso.

Nupay ta iti damo ti nasapa nga Iglesia Catolica dinillawna daytoy a panangramrambac, “dagiti fifiesta nabayagen a naglingig ti kinapigsada iti kinalatac saanen a nawaswas, ket iti camaudianna impalubosen ti Iglesia ti casapulan a panangbigbigna, ta pinatina a no saan a matelled iti Crismas, masapul a mataginayon a pammadayaw iti Cristiano a Dios. Apaman a naiccan iti kina-Cristiano a pagbatayan, ti fiesta nagbalin a siaanay ti pannacaipasdecna idiay Europa a saan a naan-ano dagiti adu a pagano a ramitramitna” (Man, Myth & Magic: The Illustrated Encyclopedia of Mythology, Religion, and the Unknown, Ricard Cavendish, editor, 1983, Vol. 2, p. 480, “Christmas”).

Inabac iti panagramrambac ti Nasantoan a Surat

Adda dagiti nangsaranget cadagiti macasabidong espiritual a pannakisinnabat. “Dagiti nalinteg a tattao inggaedda a sarangten ti dalluyon, ngem nupay napigsa ti panangsarangetda, nagtultuloy latta ti apostasia, agingga ti Iglesia, malacsid ti bassit a regnas, nairarem iti uneg ti superstisyon Pagano. Awan a pulos ti duadua a ti Crismas casisigud a fiesta Pagano. Ti tiempo iti tawen, ken dagiti ceremonias a pangramrambac cadagitoy, isut’ mangpanecnec iti nagtaudanna” (Hislop, p. 93).

Ni Tertuliano (a naibagan idi damo) cas maysa, nangiyadayo iti bagina manipud iti iglesia Romana ta gay-atenna nga ad-addat’ yaasidegna cadagiti pannursuro ti Biblia.

Saan nga is-isu iti di-cumanunong cadagita cacasta a pagturongan. “Cas caladaw idi 245 ni Origen, iti maicapito a pannalaysayna iti Levitico, imballaagna a pacabasolan ti mismo a capanunotan ti panangsalimetmet iti pannacayanac ni Cristo a cas ket maysan nga ari Faraon” (*The Encyclopaedia Britannica*, 11th edition, Vol. 6, p. 293, “Christmas”).

Ti Crismas saan a naaramid nga aldaw ti fiesta a Romano agingga idi 534 (ibid.). Nasapul ti 300 tawtawen agingga naisucat dagiti baro a nagan ken simbolo ti Crismas cadagiti daan a nagan ken caipapanan ti fiesta iti tengngat’ lam-ec, ti pagano a ramrambac a naisiguden nanipud pay idi adu a sigsiglo a naglabas.

Awan panangsarurong ti Biblia iti Santa Claus

Casano iti iseserrec ni Santa Claus idtoy nga banag? Sapay daytoy sarsarita a tao naidecket iti fiesta ti Crismas? Maipoon ditoy, adu dagiti libro a mangyetenag lawag iti nagtaudan daytoy nalatac a nagan.

Ti “Santa Claus” isut’ maysa a pannacatiritir ti nagan Olandes a “San Nicolaas,” nagan nga intugot dagidi colonista nga Olandes iti America (*The Encyclopaedia Britannica*, 11th edition, Vol. 19, p. 649, “Nicholas, St.”). Naisaruno met nga daytoy a nagan, nagtaud kini San Nicolas, nga Obispo iti ciudad ti Mira iti makinabagatan nga Asya Minora, nga maysa a santo Catolico a dinaydayaw dagiti Greico ken dagiti Latino iti Diciembre 6.

Isut' Obispo ti Mira idi tiempo ni Romano Emperador Diocleciano, a naidadanes, naparparigat gapu iti Catolico a pammatina ket naipupoc iti pagbaludan agingga dimteng ti naan-anus a panagturay ni Constantino (ibid.). Adu dagiti agduduma nga estorya nga iti panagsilpo ti Crismas ken ni San Nicolas, naisangratda amin iti panagited cadagiti sagsagut iti rabii ni San Nicolas, ket nagbanag a nayalis iti Aldaw ti Crismas (Ibid.).

Casano, masaludsodtay man, ti pannakicadcadua ti Obispo nga adda iti cainitan nga igid Mediterano ti Turko, ken iti nalabaga't-suotna a tao nga agbibbiag idia Amianan a tampoc ti lubong ken agluglugin iti patuki a guyguyoden dagiti agtaytayab nga ugsa?

Cas ammotayon ta nalpasen nga inadaltayo maipapan iti ugma a nagtaudan ti Crismas sacbay ti Cristianismo, saantay ngarud a masdaawan no maammoantayo nga ni Santa Claus, casta met a maysa laeng a parbo a [nagan] a nagtaud cadagidi ugma a pagano a pammati.

Dagiti ramitramit a naicambing iti Santa Claus - ti cawesna a nalineaan ti dutdot-animal, ti patuki ken dagiti ugsa - ipalgacda nga ti nagtaudanna manipud iti nalam-ec a nacaad-adayo nga Amianan. Adda pay dagiti mangsursurot ti danana agingga cadagidi ugma a didiosen a Woden ken Tor, a nacaadawan dagiti aldaw ti lawas cas [iti Englis: Wednesday (Woden's day) ken Thursday (Thor's day)] (Earl and Alice Count, pp.55-64). Adda met dadduma a mangsursurot ti tugotna nga ad-adayo pay iti tiempona manipud idi Romano a didiosen Saturno ken ti Greico a didiosen Sileno (William Walsh, *The Story of Santa Klaus*, pp. 70-71).

Nayanac cadí ni Jesus iti Diciembre?

Caadoan dagiti escolar ti Biblia a nagsurat maipapan iti pannacayanac ni Jesus ingkeddengda nga segun ti nangibatayanda a pammanecnec mismo ti Biblia, awan ti mabalin a wagas ti pannacayanac ni Cristo iti aniaman nga umasideg iti Diciembre 25.

Agsublita manen ken Alejandro Hislop: “Awan uray maysa a balicas cadagiti Nasantoan a Surat maipapan iti apag-isu nga aldaw ti pannacayanac [ni Jesus], wenno ti tiempo ti tawen idi naipasngay. Ti nailanad sadiay, ipasimudaagna nga no aniaman dayta a tiempo ti pannacapasamac ti pannacayanacna, *saan a pulos* napasamac iti maica-25 ti Diciembre. Iti daydi tiempo nga impacdaar ti anghel iti pannacayanacna cadagiti mammastor idia Bethlehem, madama idi a pacpacanenda dagiti arbanda iti rabii cadagiti nalayang a tantanap...Ti clima idia Palestina...manipud Diciembre agingga Febrero, nacaro unay ti lam-ecna, ket *saan* nga ugali dagiti mammastor idia Judea ti mangbantay cadagiti arbanda cadagiti nalayang a tantanap iti *naladladaw* ngem iti nganngani arinunos ti Octubre” (Hislop, p. 91, addat' orihinal ti pananggunamgunam).

Intuloy na nga inlawlawag a ti matutudo a tiempo manipud ti bulan ti Septiembre wenno Octubre idia Judea caipapananna a dagiti paspasamac a nanglawlaw iti pannacayanac ni Cristo a nailanad cadagiti Escritura saanda a napasamac iti naladladaw ngem tengngat-Octobre, isu nga iti pannacayanac ni Jesus nalabit napasamac iti nasapa a tiempo sacbay ti lam-ec (Hislop, p. 92).

Maysa pay a mainayon nga pammanecnec a mangsarurong iti pannacayanac ni Jesus sacbay iti lam-ec. Dagiti Romano addaanda met ti umanay nga sirib ket saanda nga ituding ti panagsingir iti buis ken panagdaliasat iti cangitingitan ti lam-ec (winter), no di ket iti nasaysayaat a casasaad ti tiempo. Idinto ta iti capuonan ni Jose naggapu idia Bethlehem, ken idinto agdaliasat manipud Nasaret ti Galilea agingga ti Bethlehem, ken idinto ta masicog ti asawana a ni Maria a

makicuyog kencuana nga agdaliasat, nalabit saan a mabalin ti panagdaliasat da Jose ken Maria iti panwen ti lam-ec. Cas inlanad ni Lucas, impasngay ni Maria ni Jesus idiay Betlehem cabayatan ti tiempo ti panagbilang (census) ken panagbuis - ket awan ti ofisyal a nasimbeng ti panunotna nga mangibatang cadagita a paspasamac iti Diciembre.

Ania cadi ti pagdakesanna?

Awan ti rason nga ited ti Biblia cadatayo - ket nasinnunuo nga awan ti pannursuro nga ituyangna - a mangsarurong cadagiti sarsarita ken fabola [parbo] ti Crismas ken Santa Claus. Naisinggalutda cadagiti wagwagas ti lubong ken maibusor cadagiti wagwagas ni Cristo ken ti nasantoan a kinapudnona. ***“Saanyo nga adalen ti dalan (ar-aramid) dagiti nacion,”*** cuna ti Dios cadatayo (Jeremias 10:2).

Dagiti agcuncuna a Cristianoda usigenda coma ti nagtaudan dagiti simbolo ti fiesta a Crismas ket isardengda ti agibagbaga cadagiti annacda a ni Santa Claus ken dagiti ansisitna, ugsana, ken ti panagited cadagiti sagsagut nga naiyugnay ken Jesu Cristo. Maigunamgunam unay a saan a casta! Cabusor ti Dios ti panagulbod. ***“Adda innem a banag a guraen ti Dios; wen, pito dagiti macarinom kencuana. Natangsit a matmata, naulbod a dila, ken im-ima a mangibuyat iti dara nga awan basolna; Puso nga agpapakinakem kadagidi nadangkes a panggepen, sacsaca a nacarting a tumaray iti panangrangas, Natiri a sarsi nga agbalicas iti ulbod, ken ti agmula iti riri cadagiti agcacabsat”*** (Proverbio 6:16-19).

Ipalgac ni Cristo a ni Satanas a diablo isut’ ama dagiti ulbod (Juan 8:44). Ibaga coma dagiti nagannac cadagiti annacda iti pudno maipanggep iti Dios ken dagiti maicanias ken macariribuc a wagwagas daytoy lubong. No ditay aramiden, tagtaginayonentayo ti capanunotan a maaclo ti panagulbod dagiti nagannac cadagiti annacda.

Mabalin cadi a ti agcuncuna a Cristiano isu irungarongna ti pagano nga fiesta ken dagiti simbulona cas banag a pinasingkeda ti Dios wenno ni Cristo? Kitaentayo no ania ti capanunotan ti Dios maipapan ti panagaramat dagiti tattao cadagiti ug-ugali ken ar-aramid a nairamut iti falso a relihion a pangdayaw Kencuana ken ti Anacna. Masaracantayo dagiti pangmatmatanna a silalawag ti pannacayebcasda iti agpadpada a Daan ken Baro a Tulag. Nabatad ti panangbilin ti Dios cadagiti tattao a saanda nga aramiden ti inar-aramid dagidi pangpangulo ti nasapa nga iglesia idi innayonda dagiti dakes a panagrucbab cadagiti didiosen ken ninagananda ida a Cristiano. Sacbay ti iseserrecda iti Naicari a Daga, inted ti Dios cadagiti Israelita ti nainget a pammallaag: ***“Aluadam ti bagim, tapno dicanto masiloan a sumurot cadacuada [sigud a tattao a madanonda idiay]... ken tapno dica agin-intuud maipapan cadagiti didiosda, a cunam, ‘Casano ti panagservi dagitoy a nasnacion cadagiti didiosda? No casta castanto met ti aramidec.***

“Sica dicanto aramiden ti casta ken YHWH a Diosmo: ta amin a macarimon ken YHWH dagidiay cagurana, isu ti inaramidda cadagiti didiosda... Uray aniaman nga ibilincocadacayo dayta ti tungpalenyo nga aramiden: saanmonto a naynayonan, wenno curangan” (Deuteronomio 12:3-32), nainayon ti pananggunamgunam).

Calpasan ti adu a sigsiglo ni Apostol Pablo nagdaliasat ken nagipasdec cadagiti iglesia cadagiti adu a ciudad dagiti gentil. Cadagiti cameng ti Iglesia ti Dios idiay Corinto, ciudad a naigamer iti panagrucbab cadagiti didiosen, insurat ni Pablo: ***“...Ta ania ti pakicadduaan***

ti kinalinteg iti kinakillo? Wenno ania ti pacadduaan ti silaw ken ti sipngget? Ken ania ti pakicappiaan ni Cristo ken Belial? Wenno ania ti pacaibiangnan ti mammati iti saan a mammati? Ken ania ti pacainugotan dagiti ladladawan a didiosen iti templo ti Dios? Ta datayo ti templo ti Dios a sibibiag...Gapuna, ‘Pumanawcayo iti nagtengngaanda, ket suminacayo, cuna ti Apo. Ket saanyo a sagiden ti aniaman a di nadalus; ket Siac awatencayto’... Agdalustay coma it isu-amin a kinarugit ti lasag ken espiritu nga an-anayentayo ti kinasanto iti panagbuteng iti Dios” (2 Corinto 6:14-17; 7:1).

Imbes nga palubosan dagiti camcameng a manginagan manen ken mangramrambac cadagiti ug-ugali a naiyannatop cadagiti falso a didiosen, nalawag dagiti pannursuro ni Pablo: Awan a pulos ti pakibianganda cadacuada. Casta met ti imbagana cadagiti taga-Atenas a naigamer iti panagrucbab cadagiti didiosen, **“Pinalabas ti Dios dagiti tiempo a di pannacaammo; ngem ita, ibilinna cadagiti amin a tao, cadagiti isuamin a disso, nga agbabawida”** (Aramid 17:30).

Ti Dios laeng ti adda calinteganna a mangituding cadagiti naisangayan nga aldaw a panagdaydayawtayo Kencuana. Sibabatad ti panangibaga cadatayo ni Jesu Cristo a **“Ti Dios Espiritu, ket dagiti agdaydayaw Kencuana masapul nga agdaydayawda iti espiritu ken kinapudno”** (Juan 4:24). Saantayo a mapadayawan ti Dios iti kinapudno babaen cadagiti falso nga ar-aramid a naadaw manipud iti panagrucbab cadagiti didiosen nga awan.

Kinuna ni Jesus: **“Dagitoy a tattao dayawendac cadagiti bibigda, ngem adayo ti pusoda Caniac. Ngem barengbareng ti panagdayawda Caniac, gapu ta isursuroda a cas pagalagadanda dagiti bilbilin dagiti tattao”** (Marcos 7:6-7). Awan ti awaten ti Dios a casinnucatna. Awan mamaay ti nasayaat a pangipapanan dagiti Cristiano ti panangsalimetmetda iti Crismas. Saan a maparagsac iti Dios wenno maay-ayo.

Naidatag cadacayo iti pannacaammo no casano ti panagdaydayawyo iti Mannacabalin-amin a Dios, a namarsua cadatayo, nangisalacan cadatayo, ken nangted cadatayo iti agnanayon a biag. Padayawanyo cadi ti Dios wenno tungpalenyo dagiti tradisyon ti sangcataoan?

Sadino Ti Nagtaudan Dagiti Simbulo Iti Crismas?

“Nacaad-adu iti bilang dagiti tradisyon a mayannatop iti Crismas nga nairamut cadagiti relihioso a tradisyon a pagano sacbay ti panagparang ti Cristianismo. Ti dadduma cadagitoy addaan ti sosyal, secsual, wenno sangalubongan [cosmological] a caipapanan a mabalin nga macaiturong cadagiti de-adal, managricnat’ cultura a cabaroanan [a tattao], nga mangiwacsi cadagiti tradisyon apaman a maawatanda a silalawag dagiti ramutda...

“Dagiti sacbay-Cristianismo a ramitramit ti Crismas nagtaud ti casisigudda idia Europa... Manipud iti abagatan a Europa naggapu dagiti naam-ammon a tradisyon cas panagfiesta, dagiti rituales ti nabagas nga aanacan, panagrucbab iti cayo, ken panagsisinnucat cadagiti sagsagut. Manipud cadagiti naricricut a daga iti amianan a Europa naggapu dagiti ugma nga ar-aramid nga yugnaytayo iti “Yule.” Ti tradisyon iti troso nga Yule, ita nganngani malipatanen, limtuad manipud iti daytoy nga pagayusan ti capanunotan. Casta met dagiti adu a panangbinsabinsa cadagiti aldaw a panagfiesta, ti ritual a pannacaaramat dagiti candelas, ken dagiti casapaan a pacpacauna ti Santa Claus...

“Adtoy iti ababa a pangrepaso cadagiti sacbay-Cristianismo a puon dagiti dadduma a pagaayattayo a casayaatan a tradisyon nga limtuad.

“Dagiti *agnanayon a verde* [a cayoy] iladawanda ti kinaagnanayon ken panagtultuloy ti biag...Casta met dagiti Romano inarcosanda dagiti balbalayda ken patacder publico cadagiti agnanayon a verde [a caycayo] no umasidegen ti caababaaan nga aldaw iti lam-ec (winter solstice). Maibilang cadagiti caunaan cadagiti sagsagut cadagitoy nga aldaw isu ti *strenae*, dagiti sangsangit’ cayoy a maisagut cadagiti pangpangulo ti politica ken militar cas tanda ti kinapudno...

“Ti calatacan cadagiti babbassit a mulmula iti aldaw ti fiesta isu ti “mistletoe” [burrarawit a sanga ti bassit a macetas nga agbunga iti puraw]...Segun ti pacasaritaanna, nabayagen a naicambing ti “mistletoe” iti mahica (magic) ken kinabagas (fertilidad). Dagiti sarsaringit ti mistletoe naminsan a naibedbedda iti catre dagiti cacascasar iti rabii ti callaysada. Ti cabaroanan a panangusar cadagiti mistletoe cas pagparasoc-sosyal silalawag ti panagkinnaduada.

“Dagiti Aleman nga imigrantes ti Estados Unidos idi maica-19 a siglo naibilangda cadagiti caunaan a nangaramat iti nalatac a cayot’ Crismas dita a nacion, isu a masansan a naipagarup a dagiti cayot’ Crismas naggapuda cadagiti tradisyon ti amianan a Europa. Kinapudnona, adadda pay ti kinaagpaysona a partuat daytoy dagiti daan a tradisyon ti abagatan. Ti ugma nga Ehipto minatmatanna dagiti agnanayon a verde [a caycayo] cas simbulo ti kinabagas ti aanacan (fertility). Cabayatan ti caababaaan nga aldaw (winter solstice) inarcosanda dagiti balbalayda cadagiti sangsanga ti palmera, ket inusarda dagitoy a cas ti naladladaw a panagusar dagiti Romano cadagiti sangsanga ti figo...

“**Ti panagited cadagiti sagsagut** isut di-maliclican a paset ti Crismas. Segun cadagiti sarsarita dagiti Cristiano maipagarup a nangrugi ti tradisyon idi nagidatag ti daton dagiti Mahico iti maladaga nga Jesus...Tapno mapapati a masapul nga aonenyo ti pacasaritaan ti adu a sigsiglo iti licudan ti culluong. Nabayag pay sacbay ti tiempo ti Baro a Tulag, agsisinnucaten dagiti Romano cadagiti sagsagut” (Tom Flynn, *The Trouble With Christmas*, 1993, pp. 19, 37-40, casisigud ti pananggunamgunam).

Impatarus ni Pedro A. Fabroa (from “Christmas Before Christ? The Surprising Story” by Jerold Aust, The Good News, Nov/Dec 2000)